

ANY JOAN BROSSA 2019

MANUEL GUERRERO BRULLET
Comissari de l'Any Joan Brossa
manuelguerrero64@gmail.com

Del 19 de gener del 2019, data del centenari del naixement de Joan Brossa (Barcelona, 19 de gener del 1919 - 30 de desembre del 1998), fins al 30 de desembre del 2019, data que coincideix amb la commemoració de la seva mort, es va celebrar l'Any Joan Brossa.

Impulsat per la Generalitat de Catalunya, mitjançant el Departament de Cultura i el Departament d'Educació, i la Fundació Joan Brossa, juntament amb l'Ajuntament de Barcelona i altres institucions públiques i privades, l'Any Joan Brossa, comissariat per Manuel Guerrero Brullet, va comptar amb la coordinació de Judith Barnés, a la Fundació Joan Brossa, i de Júlia Català, a la Institució de les Lletres Catalanes.

No hi ha dubte que Joan Brossa és un dels poetes catalans i europeus més importants de la segona meitat del segle xx. I, juntament amb Miró, Sert, Gerhard, Foix, Dalí, Tàpies, un dels referents indiscutibles de l'avantguarda catalana. Ben segur, la poesia de Brossa, la seva obra visual, és de plena actualitat. Probablement, Brossa s'ha fet més popular pels seus poemes visuals, pels seus poemes objecte, per les seves intervencions en l'espai públic, que per la seva poesia literària, malauradament, no prou coneguda; com el seu teatre, no suficientment conegut ni representat.

Així que, d'entrada, el centenari del naixement de Brossa tenia uns objectius ben clars, com eren donar-lo a conèixer al gran públic en la seva totalitat, estudiar-lo, reeditar els seus llibres, posar la seva obra a disposició dels lectors, representar la seva poesia escènica.

Més de tres-cents cinquanta activitats diverses, exposicions, conferències, debats, espectacles, edicions, reedicions, activitats pedagògiques, que es van realitzar al llarg del 2019 en tot el territori de parla catalana, a Espanya, i a altres països, són testimoni de l'ampli ressò públic i de la gran acollida general que va tenir l'Any Joan Brossa.

Des del 2015, tot el seu llegat personal, les seves obres, els seus poemes visuals, poemes objecte, instal·lacions, la seva biblioteca, el seu arxiu de més de quaranta mil documents, que pertany a la Fundació Joan Brossa, està dipositat al MACBA, i al seu centre de documentació, de manera que està preservat en les millors condicions possibles en un espai museístic públic. Per tant, podem dir que feliçment la fase de preservació patrimonial de l'obra de Brossa està garantida des de fa uns pocs anys.

La nova seu de la Fundació Joan Brossa

Ara, a més a més, podem celebrar que, per primera vegada, com Verdaguer o Maragall, Brossa disposa d'un espai propi a Barcelona, gràcies a l'espai que l'Ajuntament de Barcelona ha cedit a la Fundació Joan Brossa, a l'edifici de la vella Seca, l'antiga fàbrica de moneda, al carrer La Seca, 2. El nou espai de la Fundació, reformat per Meritxell Inaraja, va esdevenir l'epicentre de l'Any i va ser el lloc on es van concentrar moltes de les activitats programades. Així que donar a conèixer el nou lloc de la Fundació i aconseguir la seva consolidació com a espai de referència de la seva obra, de la irradiació de la paraula poètica i de l'experimentació poètica i artística va ser un altre dels objectius destacats.

L'exposició *La xarxa al bosc. Joan Brossa i la poesia experimental (1948-1980)* (maig-novembre 2019), comissariada per Eduard Escoffet, que va posar l'obra del poeta en relació amb els diferents moviments de l'avantguarda poètica de la postguerra, com el lletrisme, la poesia concreta, l'espacialisme o la poesia sonora, tot remarcant la importància i la rellevància de l'obra de Brossa en el context internacional, presentada a la Fundació, va ser una de les més significatives del centenari.

Alhora l'espai va acollir al llarg de l'any una programació d'activitats regular, en què va destacar el cicle *Ens va fer Joan Brossa*, converses entre persones que el van conèixer i nous creadors influïts per la seva obra, que va comptar amb la col·laboració de la ILC i de *Núvol*, que va editar un llibre electrònic amb les cròniques de les sessions d'aquestes converses.

Poesia Brossa i les exposicions més destacades

Aquests darrers anys, la gran exposició sobre Joan Brossa, *Poesia Brossa*, comissariada per Teresa Grandas i Pedro G. Romero, que comptava amb tot l'arxiu ja classificat del poeta, s'ha pogut contemplar al MACBA (2017-2018). Durant l'Any Brossa va iniciar la seva itinerància internacional i, amb el suport de l'Institut Ramon Llull i el Departament de Cultura, va esdevenir una gran contribució a la difusió internacional de l'obra del poeta. Del 9 d'octubre al 8 de desembre del 2019, la mostra *Poesia Brossa* es va presentar al Museo Nacional de Bellas Artes i al Centro Cultural Kirchner de Buenos Aires. El 2021 es pot veure al MUAC de Ciutat de Mèxic.

La relació de Brossa amb altres poetes i creadors contemporanis va ser un dels eixos de la celebració de l'Any. A la Huerta San Vicente. Casa-Museo Federico García Lorca de Granada es va poder visitar la mostra *Boso, Brossa y la galaxia concreta* (novembre 2018 - abril 2019). Al Centro Niemeyer d'Avilés es va presentar l'exposició *Joan Brossa & Alain Arias-Misson: de la poesia a la palabra; de la palabra a la calle* (febrer-maig), que explorava la relació personal i artística entre els dos creadors.

A la Fundació Guillem Viladot - Lo Pardal d'Agramunt (abril-juliol 2019), al Museu Jaume Morera de Lleida (tardor 2019) i a la Fundació Joan Brossa, el 2021, s'hi va poder veure la mostra *Joan Brossa, Josep Iglésias del Marquet, Guillem Viladot. Poesia concreta. Petite Galerie, Lleida, 1971*, que commemora i estudia la considerada primera exposició explícita de poesia concreta a Catalunya i Espanya. Mentre, al Centre Cultural Blanquerna de Madrid es va presentar la mostra *Joan Brossa, Guillem Viladot. Alfabeto desbaratado. Poemas visuales, objetos y libros*, del novembre del 2019 al febrer del 2020.

La relació entre Brossa i Tàpies, pel que fa a les seves col·laboracions teatrals, va quedar recollida a l'exposició *Antoni Tàpies. Teatre*, que es va presentar a la Fundació Antoni Tàpies de l'octubre del 2019 al juny del 2020. *Miró y Brossa. 100 años* va ser l'exposició sobre les relacions entre el pintor i el poeta, que es va poder veure a la Sala Municipal de Exposiciones de las Francesas a Valladolid, el setembre i novembre del 2019.

La mostra *Joan Brossa, poeta de la revolta*, dedicada al vessant més polític i social de l'obra del poeta, es va poder visitar al Born CCM de Barcelona, de l'octubre del 2019 al febrer del 2020. El Museu del Joguet de Catalunya a Figueres, que conserva una important col·lecció de joguets i documents del poeta, va presentar el setembre-novembre l'exposició *Frègoli. Vint artistes en una sola persona*.

Noves edicions, reedicions i estudis

Promoure l'estudi, l'edició i la reedició de l'obra de Brossa va ser un dels objectius principals de l'Any. Com a propostes més personals cal remarcar l'assaig *Brossa: escarnidor i burleta. Records d'una amistat estel·lar* (Comanegra), d'Arnau Puig. La reedició de les converses amb el poeta de Jordi Coca, que recupera el títol de la primera edició de 1971, *Joan Brossa o el pedestal són les sabates* (Ensiola), va ser una altra fita. L'Ajuntament de Barcelona, amb la Fundació Joan Brossa, va reeditar el volum *Itineraris brossians* de Judith Barnés, Glòria Bordons i Daniel Giralt-Miracle, que permet de recórrer i de conèixer espais brossians de la ciutat.

Entre les reedicions de l'obra poètica, cal destacar la nova edició d'*El saltamartí* (Proa), o de *Viatge per la sextina (1976-1986)* (Quaderns Crema), el volum que aplega els quatre reculls de sextines de Brossa, o de l'*Antologia de poemes de revolta (1943-1978)* (Edicions 62). La recuperació de la traducció castellana d'Andrés Sánchez Robayna d'*Em va fer Joan Brossa* en l'edició bilingüe *Me hizo Joan Brossa*, publicada per Galaxia Gutenberg, o la publicació de tres noves antologies —*Poemes transgredits* (Nórdica Libros), *Joan Brossa. Poemes de combat* (Vibop edicions), a cura de Joan M. Minguet, i *Antologia de poemes visuales* (Visor), a cura de Marc Audí— contribuiran, ben segur, a donar a conèixer l'obra de Brossa entre nous lectors.

Pel que fa al teatre, Arola Editors va tancar la reedició del teatre complet, la *Poesia escènica* de Joan Brossa, amb la publicació dels darrers llibres de la col·lecció, d'un total de vint-i-dos volums, que ha estat coordinada per Glòria Bordons i Hèctor Mellinas.

D'una manera especial, és important de destacar que es va publicar el *Catálogo razonado de la poesía visual* de Joan Brossa, a cura d'Alicia Vallina i Glòria Bordons, editat per la Fundación Azcona de Madrid.

Brossa, l'acadèmia i la creació contemporània

En el marc del centenari del naixement del poeta, els dies 7 i 8 de novembre del 2019 es va celebrar el II Simposi Internacional Joan Brossa. Els arbres varien segons el terreny, que va tenir lloc a l'Institut d'Estudis Catalans, a la Fundació Joan Brossa i a l'Escenari Joan Brossa. Organitzat pel grup de recerca Poció. Poesia i educació, la Universitat de Barcelona, el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, la ILC, l'IEC i la Fundació Joan Brossa, va tenir per objectiu construir unes noves bases per als estudis sobre el poeta i fer-ne una actualització.

La gran instal·lació sonora i plàstica *No em va fer Joan Brossa* de cabosanroque és una de les més intel·ligents i creatives relectures de l'obra del poeta que s'han fet recentment. Coproduïda per cabosanroque amb el festival Temporada Alta, el Teatre Nacional de Catalunya, la ILC i la Fundació Lluís Coromina, es va poder veure amb el suport del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, i d'altres institucions, al llarg del 2019 i del 2020, en diversos espais expositius del país.

L'Any Joan Brossa i el futur del llegat del poeta

L'Any Joan Brossa, per bé que amb recursos limitats, s'ha escampat com una taca d'oli i ha arribat als indrets més insospitats. Ara el que cal és que les institucions públiques més importants del país es posin d'acord i facin possible la consolidació de la Fundació Joan Brossa com l'espai de referència de l'exhibició, difusió i estudi de la seva obra i el seu llegat. Sens dubte, l'obra de Joan Brossa és un patrimoni emblemàtic i irrepertible de la cultura catalana del segle XX, que cal preservar i projectar al futur. Cal aconseguir situar Brossa en el context internacional, al costat de creadors essencials contemporanis seus com Beckett, Broodthaers o Cage.